

Keskustelupuheenvuoro

Yhdentyminen vai pirstoutuminen? Euroopan tulevaisuus ja modernin rahateorian kosmopolitanistinen tulkinta

Konsta Kotilainen, valtiotieteiden maisteri, väitöskirjatutkija, valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Avainsanat: moderni rahateoria, kosmopolitanismi, koronaelvytys, EU, EMU

<https://doi.org/10.51810/pt.v9i0.103397>

1990-luvun jälkipuolella alkunsa saanut moderni rahateoria (*Modern Monetary Theory*, MMT) nousi yllättäen valokeilaan vuoden 2019 alun Yhdysvalloissa. Jo vuosikymmen aiemmin, finanssi- ja eurokriisin myötä, akateemisesti orientoituneet talouskurikriittiset piirit olivat kiinnostuneet teoriasta. Nyt yhtäkkiä MMT puhutti sijoittajia, poliitikkoja, keskuspankkiireja ja virkamiehiä. Siitä raportoivat *The New York Times*, *The Financial Times*, *The Economist*, *Le Figaro*, *Die Welt* ja *Helsingin Sanomat* – vain muutaman arvovaltaisen julkaisun mainitakseni.

Viimeistään covid-19-pandemia ja sitä seuranneet laajamittaiset finanssi-poliittiset elvytystoimet eri puolilla maailmaa ovat tehneet MMT:stä yhden 2000-luvun alkuvuosikymmenten ”uuden rahapoliittisen konsensuksen” (*New Monetary Consensus*, NMC) merkittävimmistä haastajista. Uusklassiseen talousajatteluun pohjautunut NMC näki muodollisesti itsenäisten keskuspankkien harjoittaman raha- ja korkopoliittisen hienosäädön suhdannevaihteluiden ohjaamisen pääasialliseksi työkaluksi. Pitkälti jälkikeynesiläiseen makrotalous-teoriaan nojaava MMT sen sijaan tarjoaa johdonmukaisen perustelun nimenomaan finanssipoliittiselle kysynnänsäätelylle ja tarvittaessa suurillekin julkisille alijäämille.

MMT:n aikaansaamasta värikkäästä keskustelusta huolimatta teoria on eurooppalaisessa kontekstissa toistaiseksi herättänyt innostusta enimmäkseen yhteisvaluutta euron ja Euroopan unionin (EU) ”liittovaltiokehityksen” vastustajissa. MMT:n pohjalta esitetty talouskurikritiikki on ollut voittopuolisesti euroskeptistä laatua. Esitän tässä puheenvuorossa, että MMT:n talusteoreettisten näkökohtien valossa tämä on itse asiassa hyvinkin nurinkurista. Puheenvuoroni pohjautuu Global Society -lehdessä maaliskuussa julkaistuun artikkeliini modernin rahateorian kosmopolitanistisesta tulkin-
nasta (Kotilainen 2021).

MMT:n nousu – Euroopan unionin tuho ja globalismin loppu?

Ytimeltään MMT on yksityiskohtainen, rahatalousjärjestelmän instituutioiden rooleja, toimintoja ja keskinäisiä suhteita kuvaileva teoria, joka tukeutuu kirjanpidolliseen tarkasteluun sekä järjestelmälliseen operationaaliseen analyysiin. Toissijaisesti MMT on laajempaan jälkikeynesiläiseen tutkimusperinteeseen pohjautuva selittävä makrotalusteoria, joka pyrkii valottamaan eritoten talouskasvun, työllisyyden ja inflaation dynamiikkaa.

MMT:n kehittäneet uuschartalistiset taloustieteilijät ovat lisäksi pitkään esittäneet keskenään samansuuntaisia näkemyksiä muun muassa rahan luonteesta ja historiasta sekä toivottavien politiikkatoimien sisällöstä ja päämääristä¹. Uuschartalistien välillä on pitkään vallinnut yhteisymmärrys myös modernin kansallisvaltion keskeisyydestä rahatalouden hallintainstituutiona, mikä on oletettavasti osin perintöä Georg Friedrich Knappin 1900-luvun alussa esittämästä alkuperäisestä chartalistisesta ”rahan valtioteoriasta”. Hätäinen normatiivinen johtopäätös tästä on, että talouspolitiikan tulisi myös jatkossa olla voimallisen valtiollista ja kenties jopa korostetun kansallista. Nämä jälkimmäiset sitoumukset ovat merkittävästi kiistanalaisempia kuin MMT:n puhtaasti kuvailevat ydinväitteet tai edes sen pitkälti jälkikeynesiläiset selitysyrietykset – jotka toki ovat haastettavissa nekin. Uskoakseni MMT:n kansallisvaltiokeskeinen tulkinta on edellä mainituista uuschartalistisista näkökannoista selkeästi huterimmalla pohjalla.

Poliittisen talouden tutkimuksen kannalta MMT:n välitön anti koskee sen väitettä ”*rahasuvereniteetin*” (*monetary sovereignty*) merkityksestä nykyvaltioiden

makrotalouspoliittiselle autonomialle. Teorian kehittäjiä mukaan rahan suvereenit valtiot eli omaa, vapaasti kelluvaa kansallista valuuttaansa liikkeelle laskevat ja siinä kulutuksensa rahoittavat maat nauttivat merkittäviä raha- ja finanssipoliittisia erivapauksia verrattuna vieraassa tai sidotussa valuutassa velkaantuviin valtioihin. Ulkovalloista pintapuolisesti riippumaton valuutta näyttäytyy tässä valossa helposti avaimena laajempaan (talous)poliittiseen riippumattomuuteen ja siten kenties myös globaalin keskinäisriippuvuuden yleisempään vähentämiseen.

Suvereniteetti on viimeistään 1800-luvulta saakka usein ymmärretty nimenomaan kansalle tai kansakunnalle kuuluvaksi viimekätiseksi päätösvallassa oman valtiollisen alueensa asioista. Pitkälti juuri rahan suvereeniteetin käsitteen turvin ovatkin MMT:n opetukset näennäisen kätevästi valjastettavissa kansallismielisten tai ”globalisaatiovastaisten” poliittisten pyrkimysten palvelukseen, olivatpa nämä ponnistelut sitten vasemmisto- tai oikeistohenkisiä. Helmikuussa jopa Ranskan laitaioikeiston presidenttiehdokas Marine Le Pen kommentoi ”meidän olevan jälkikeynesiläisen modernin rahateorian linjoilla”².

Vasemmistosävyisen, ja tähän mennessä selvästi yhtenäisimmän, MMT:lle rakentuvan kansallisvaltiokeskeisen vision ovat esittäneet William Mitchell ja Thomas Fazi muutaman vuoden takaisessa teoksessaan *Reclaiming the State: A Progressive Vision of Sovereignty for a Post-Neoliberal World* (2017) sekä myöhemmissä artikkeleissaan (ks. Mitchell ja Fazi 2018; 2019).

Mitchell ja Fazi hyökkäävät kosmopolitanistista, ylikansallista demokraattista politiikkaa ajavaa vasemmistoa vastaan. Heidän mukaansa globalisaatiotutkijat, demokrateoreetikot ja poliittiset taloustieteilijät James O’Connorista Susan Strangeen sekä Michael Hardtiin ja Antonio Negriin ovat pohjanneet analyysinsä perustavanlaatuisesti virheelliseen valtavirtaiseen talusteoriaan. Edellä mainitut tutkijat ovat tästä syystä päätyneet synkkään johtopäätökseen: globaalit markkinavoimat ovat ottaneet niskalenkin valtioista ja sitä kautta vieneet vallan kansalta. Tämän erheellisen diagnoosin pohjalta ovat kosmopolitanistit tarjoilleet lääkkeeksi väistämättä toivottomia globaaleja ja ylikansallisia reformejaan.

Mitchell ja Fazi väittävät MMT:tä tuntevien kuitenkin tietävän paremmin: kansallisvaltio on voimissaan tai vähintään palautettavissa henkiin rahan suvereeniteetin mukanaan tuomin talouspoliittisin voimavaroin. Vaikka Mitchell

ja Fazi jättävätkin *kansainvälisille* neuvotteluille tietyn, paikoin kohtuullisen tärkeänkin roolin, on heidän tulevaisuuden visionsa pääpiirteiltään leimallisen kansallinen. *Ylikansallisille* instituutioille tai lähestymistavoille ei kaikesta päätellen jää uusliberaalin globalisaation – ja ”globalismin” – jälkeisessä maailmassa sijaa.

Mitchellin ja Fazin johtopäätökset varsinkin Euroopan talous- ja rahaliiton (EMU) ja EU:n osalta ovat tylyt: molemmat joutuvat historian romukoppaan. He vieläpä esittävät, että jäsenvaltioiden kannattaisi irtautua niistä *yksipuolisilla* päätöksillä. Mitchellin ja Fazin näkökulmasta ainoa kannatettava ”eurooppalainen projekti” koostuisi ”suverenien valtioiden monenvälisestä yhteistyöstä” (Mitchell ja Fazi 2017, 170). Lukija tosin jää pohtimaan tulevan yhteistyön edellytyksiä, mikäli näiden valtioiden on jätettävä EU asiasta neuvottelematta.

Uuschartalistisia perusteita rahasuvereniteetin ylikansalliselle harjoittamiselle – eritoten Euroopassa!

Mitä MMT:n kehittäjien tulituesta kansallisen politiikan paluulle tulisi ajatella? Tukevatko MMT:n institutionaalinen ydinanalyysi tai laajempi jälkikeynesiläinen talousteoria todella kansallisvaltiokeskeistä lähestymistapaa makrotalouden hallintaan? Vastaus jälkimmäiseen kysymykseen vaikuttaa lähemmässä tarkastelussa lähes yksiselitteisen kielteiseltä. Myös uuschartalistien kansalliseen politiikkaorientaatioon on syytä suhtautua epäillen sekä yleisemmistä jälkikeynesiläisistä että erityisemmistä *MMT:stä* juontuvista syistä johtuen.

Vaikka MMT kiistatta tarjoaakin välineitä myös valtiolliselle talouspolitiikalle, rahasuvereniteetin ylikansallisen harjoittamisen puolesta voidaan esittää ainakin kolmenlaisia perusteita. Ensinnäkään pinta-aloiltaan pienikokoisilla tai muista syistä resurssiköyhillä kansallisvaltioilla ei tyypillisesti ole kaikkia tuotantoon tarvittavia resursseja omasta takaa, mikä tekee rahasuvereniteetin kansallisen harjoittamisen niille haastavaksi ja/tai verrattain tehottomaksi. Tässä suhteessa epäonniset valtiot eivät tyypillisesti kykene myöskään hankkimaan kaikkia puuttuvia resursseja omassa valuutassaan. Yhdysvaltain dollareissa kaupattava öljy on tällaisista resursseista tyypiesimerkki.

Mitchell ja Fazi käytännössä myöntävät kyseisen ongelman juontuvan kansallisvaltiokeskeisen poliittisen järjestelmän perustavanlaatuisista umpimähkäisyyksistä. Jopa rahasuvereinit valtiot törmäävät reaalisten resurssien rajoitteeseen, ”joka kumpuaa resurssien epätasaisesta maantieteellisestä jakautumisesta sekä niistä jokseenkin mielivaltaisista linjoista, joita vetämällä suvereenit valtiot on toisistaan rajattu” (Mitchell ja Fazi 2017, 214). Nämä maantieteelliset ja historialliset sattumanvaraisuudet ovat selvästi myös moraalisesti mielivaltaisia. Ymmärrys tästä viekin Mitchellin ja Fazin johtopäätökseen, joka sotii heidän muuten kansallista visiotaan vastaan: ”*maailman täytyy ottaa vastuu* varmistaakseen, että se lievittää jokaista maksutaseiden kautta vaikuttavaa reaalisten resurssien rajoitetta” (emt., 214, korostus minun).

Edes Mitchell ja Fazi eivät siten pohjimmiltaan ole valmiita luopumaan ainakaan kaikista kosmopolitanistisista eettisistä sitoumuksista. Myös puhtaasti talousteoreettisesta näkökulmasta epäselväksi jää, miksi he ehdottomien resurssirajoitteiden maailmassa alun perinkään ajavat rahasuvereniteetin harjoittamista nimenomaan kansallisesti. Vaikuttaa nimittäin siltä, että MMT:n opetukset itse asiassa soveltuvat suoremmin isokokoisiin tai muuten resurssirikkaisiin valtioihin sekä valtioiden välisiin fiskaaliunioneihin, joissa kulutus- ja verotuspäätökset tehdään koordinoitusti.

Euroalue on erinomainen esimerkki valuutta-alueesta, joka uusien, huolellisesti suunniteltujen yhteisintituutioiden turvin kykenisi hyötymään rahasuvereniteetin tuomista etuoikeuksista huomattavasti enemmän kuin yksittäiset omaa kelluvaa valuuttaansa liikkeelle laskevat eurooppalaiset valtiot. Näiden valtioiden välinen fiskaaliunioni hallitsisi lähes kokonaisen maanosan laajuisen alueen resursseja ja voisi ammentaa olennaista etua yhteisvaluuttaansa potentiaalisesti erittäin merkittävästä asemasta globaalissa valuuttahierarkiassa. Tämä etu olisi vastaavanlaista kuin mitä Yhdysvallat tällä hetkellä saa dollarin keskeisestä roolista maailmankaupassa. Sen sijaan pienikokoisilla ja resurssiköyhillä eurooppalaisilla kansallisvaltioilla, joiden valuutoilla on niukasti kysyntää, ei olisi juuri muuta mahdollisuutta kuin turvautua lainoihin vieraissa valuutoissa.

Kuvio 1 (ks. s. 133) osoittaa, että ne kuusi EU-valtiota, joilla vuonna 2019 oli lainaa vain ”omassa” valuutassaan, olivat kaikki EMU-jäseniä (Belgia, Viro, Liettua, Luxemburg, Portugali ja Suomi). Kaikki ne seitsemän valtiota, joiden velasta enemmän kuin 10 % oli vieraassa valuutassa, eivät kuuluneet talous- ja

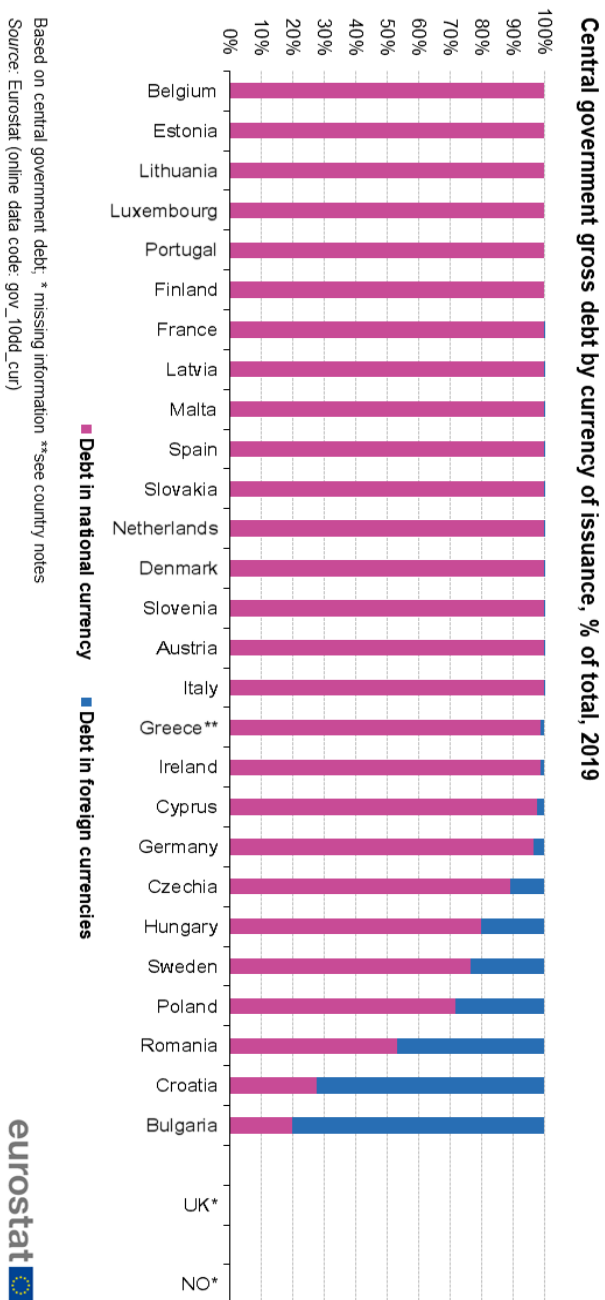
rahaliittoon (Bulgaria, Kroatia, Romania, Puola, Ruotsi, Unkari ja Tšekki). Tanska oli ainut EMU:n ulkopuolinen EU-valtio, jonka lähes kaikki velka (99,9 %) oli kotimaisessa valuutassa³. Jopa vauras ja omalla valuutalla varustettu Ruotsi turvautuu säännönmukaisesti lainoihin vieraissa valuutoissa.

Pohjimmiltaan geopoliittisen asemansa turvin fiskaaliunionilla olisi merkittävästi yksittäisiä eurooppalaisvaltioita vankempi velkakestävyys ja sitä kautta laajempi kapasiteetti kysynnänsäätelypolitiikan harjoittamiseen. Unionilla olisi myös niitä huomattavasti paremmat valmiudet Euroopan ulkopuolisen, globaalin kehityksen kanavoointiin.

Toinen valtiollisen makrotalouspolitiikan hallinnan perusongelma, jälleen sekä talousteoreettisessa että eettisessä mielessä, juontuu kansallisen asetelman luomista epätoivottavista kannusteista. Valtioilla on selkeä houkutin politiikka-toimiin, jotka kylläkin saattavat palvella niiden suppeasti määriteltyjä kansallisia etuja, mutta jotka samanaikaisesti sotivat jälkikeynesiläisesti ja/tai kosmopolitanistisesti määriteltyä globaalia kokonaisuutta vastaan. Varsinkin pienillä avotalousvaltioilla on usein – myös uuschartalistisista ja jälkikeynesiläisistä syistä – strateginen intressi turvautua talouskuriin, uusmerkantilistiseen hintakilpailukykypolitiikkaan sekä yleisesti voittovetoihin kasvustrategioihin, *olivatpa ne rahasuvereeneja tai eivät*. Eurooppalaisen fiskaaliunionin tilanne olisi jälleen toinen. Laajasti kysytyn valuuttansa turvin sen ei tarvitsisi pelätä, a) kykeneekö se ylipäätään tekemään toivomansa kokoisia vaihtotaseen alijäämiä, mikä on MMT-peräinen huoli heikkojen rahasuverenien tapauksessa, tai b) olisiko isoista vaihtotaseen alijäämistä sille haitallisia seurauksia, mikä taas on yleinen jälkikeynesiläinen huoli etenkin kehittyvien valtioiden kohdalla.

Kolmanneksi, kuten uuschartalistit painottavat, rahasuvereniteetin kansallinen harjoittaminen demokraattista autonomiaa laajentavien politiikkatavoitteiden edistämiseksi törmää toistuvasti ideologisiin, juridisiin ja muihin poliittis-institutionaalisiin reunaehtoihin. Monet näistä kansallisen talouspolitiikan rajoitteista ovat luonteeltaan ylikansallisia, kun taas puhtaasti rahoituksellisia rajoitteita on niukasti, jos lainkaan. Varsinkin uusperustuslaillisen⁴ muodon saaneet ja vain harvalukuista talouseliittiä palvelevat ylikansalliset lainsäädännölliset esteet demokraattiselle talouspolitiikalle, kuten EU:n vakaus- ja kasvusopimusten velka- ja alijäämäkriteerit, tulisi alistaa valtioiden rajat ylittävälle poliittiselle ja oikeudelliselle keskustelulle. Pidemmällä aikavälillä harvainvaltainen uusperustuslaillisuus voisi olla korvattavissa

KUVIO 1. EU:N JÄSENVALTIOIDEN KESKUSHALLINTOJEN BRUTTOVELKA VALUUTOITTAIN PROSENTTEINA NIIDEN KOKONAISVELASTA VUONNA 2019 (EUROSTAT 2020).

kosmopolitanistisen demokratian periaatteiden mukaisella globaalilla perustuslaillisuudella. Jo eurooppalaisella tasolla monet talouspolitiikan harkinnanvaraiset reunaehdot kyettäisiin asettamaan uudelleen.

Loppujen lopuksi uuschartalisteilla ei ole esitettävänä yhtään *talousteoreettista* perustetta EMU:n tai EU:n hajottamisen vaatimiselle syvenevän integraatiokehityksen kannattamisen sijaan. Jos kansallismielisen retorisen kuorrutuksen ei anna hämätä, MMT tarjoaa erinomaisia perusteita nimenomaan syvän talouspoliittisen yhdentymisen puolesta. Kuten jälkekeynesiläisen makrotalousteorian opetukset laajemminkin, myös MMT:n implikaatiot ovat tosiasiassa varsin kosmopolitanistiset. Vähintäänkin teorioiden holistista yleisiantia on luontevinta tulkita kosmopolitanistisessa valossa.

Esimerkiksi Mitchellin ja Fazin integraatiovastaiset kannanotot vetoavat talousteorian sijaan pohjimmiltaan kulttuurisiin tekijöihin – erityisesti kansallisista identiteeteistä erillisen eurooppalaisen identiteetin puuttumiseen. Heidän identiteettipolitiikkaa parjaavan ja talousanalyysia painottavan tulokulmansa valossa juuri identiteetikysymyksen ratkaiseva painoarvo EU:n tulevaisuutta arvioitaessa näyttäytyy ironisena. Puhtaasti kulttuuristen argumenttien ohella Mitchell ja Fazi, kuten myös esimerkiksi Costas Lapavitsas (2018) ja Wolfgang Streeck (2014), toki viittaavat myös unionin uudistuksia hylkivään, ”uusliberaaliin” perusluonteeseen, mutta viime kädessä reformiehdotukset kaatuvat nimenomaan eurooppalaisen identiteetin, ja sitä kautta solidaarisuuden, puutteeseen.

Ylikansallisten demokratiahankkeiden kulttuuris-poliittisista edellytyksistä on kuitenkin kirjoitettu laajasti. Tätä kirjallisuutta vasten väitteet kansallisten identiteettien pysyvyydestä ja Euroopan institutionaalisen uudistamisen toivottomuudesta vaikuttavat heppoisilta. Mitchell ja Fazi hyväksyvät muun muassa kiistanalaisen *no demos* -teesin – ajatuksen demokratian mahdottomuudesta ilman vakiintunutta kansakuntaa – jonka esimerkiksi Laura Valentini (2014) ja Fabio Wolkenstein (2018) varsin vakuuttavin perustein haastavat. EU ja EMU, kuten muutkin instituutiot, ovat periaatteessa uudistettavissa kulttuuristen, poliittisten ja oikeudellisten kamppailuiden kautta. Eurooppalaisuus voi olla tulevaisuutta.

Uudistus kerrallaan

Eurooppalaisten instituutioiden uudistaminen uuschartalististen, jälki-keynesiläisten tai kosmopolitanististen kriteerien mukaisesti ei tietenkään ole nopeaa tai helppoa. Varsinkin EMU on näillä mittapuilla ongelmallinen jo jähmeiltä, tietyissä suhteissa ordoliberaaleilta peruspilareiltaan. EU-integraation tulevaisuudennäkymät eivät välttämättä näytä lupaavilta edes valtavirtaisimmista talous- ja demokratiateoreettisista lähtökohdista tarkasteltuna. Euroalue on edelleen varsin kaukana “optimaalisesta”, jopa sanan uusklassisessa merkityksessä, eikä EU-instituutioita voi esimerkiksi päätöksenteon liiallisesta läpinäkyvyydestä vieläkään syyttää.

Pääkysymys ei kuitenkaan ole, ovatko reformipyrkimysten keskeiset tavoitteet saavutettavissa lähikuukausina tai -vuosina. Kysyttävä on pikemminkin, ovatko ne saavutettavissa vaiheittain tai voidaanko niitä kohti vähintään edetä unioni koossa pitäen ja sen pirstoutumisen riskiä samalla pienentäen. Vastaus ensimmäiseen, toissijaiseen kysymykseen on suurella varmuudella kielteinen, ja vastaukset jälkimmäisiin avainkysymyksiin ovat melko suurella varmuudella myönteiset. Ylikansallisten uudistusten edistäminen ei sulje pois tämän ponnistuksen kanssa ristiriidattomia kansallisia toimia.

Viime heinäkuun päätökset Euroopan elpymissuunnitelmasta pandemiasta toipumiseksi voivat osoittautua hapuileviksi ensiaskeliksi kohti fiskaaliunionia ja sitä kautta toimivaa talousliittoa, vaikka välittömät arviot tästä vaihtelevatkin laidasta toiseen (vrt. esim. Vallee 2020 ja Varoufakis 2020). Euroopan komission nimissä liikkeelle laskettavat velkakirjat ja etukäteen sovittujen kriteerien mukaisesti jäsenvaltioille avustuksina ja lainoina eteenpäin jaettavat yhteisvarat – sekä todennäköiset uudet EU-tason verot – vienevät unionia kohti aiempaa tiiviimpää integraatiota. Vaikka yhteisvelkaan perustuvat Next Generation EU -elpymisväline (750 miljardia) ja SURE-tukiväline (100 miljardia) ovatkin euromääräiseltä mittaluokaltaan vähäpätöiset, on niiden periaatteellinen merkitys tuntuva (EU:n talouspolitiikan uusista tuulista, ks. Antti Ronkaisen puheenvuoro tässä numerossa).

Euroopan yhdentymisen yhteisvelan ja -verojen kautta toki edellyttäisi, etteivät ne jää tilapäisratkaisuiksi, vaan että ne vaiheittain institutionalisoidaan ja niihin liittyvät päätöksentekomekanismit demokratisoidaan. Tämä mahdollistaisi EU:n finanssipoliittisen arkkitehtuurin jatkokehittämisen esimerkiksi

jäsenmaiden välisten vaihtotase-epätasapainojen rutiininomaisen tasoittamisen suuntaan. Ilman tapauskohtaisen harkinnan – lue: riitelyn – synnyttämää erheellistä vaikutelmaa nollasummadynamiikasta maiden pidemmän aikavälin etujen välillä eurooppalaisten yhteenkuuluvuuden tunne ja keskinäinen solidaarisuus saattaisivat vahvistua. Euromaiden yllä edelleen kummittelevista, talusteoreettisesti perusteettomista talouskuriodotuksista tulisi samasta syystä luopua pysyvästi. Näiden kehitysmahdollisuuksien poliittista realistisuutta on kriisioloissa haastavaa arvioida tarkasti. Talouspolitiikkatoimien ylikansallinen koordinointi on paitsi hyvin haastavaa myös ehdottomasti tarpeen – niin uuschartalistisista, jälkikeynesiläisistä kuin kosmopolitanistisistakin syistä. Euroopassa mahdollisuuksien ikkuna tämänkaltaiseen yhdentymiskehitykseen on nyt vähintään raollaan.

Suomalaisessa keskustelussa fiskaaliunionin tarvetta ei ole toistaiseksi ymmärretty. Ajankohtainen väittely siitä, kannattaisiko Suomen lainata pandemiasta toipumiseen tarvittavat elvytys- ja uudistusvarat Euroopan komission sijaan rahoitusmarkkinoilta itse, on tästä erinomainen esimerkki. Huolellisen poliittisen talouden analyysin valossa on selvää, että EU-tason elvytys on monin tavoin suomalaiskansallista elvytystä vakaammalla pohjalla, kuten tässä puheenvuorossa on esitetty. Eurooppalaisen elvytyksen nyt kaavailtu mittakaava vain on auttamatta riittämätön. Ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä globalin talousjärjestyksen kehittäminen edellyttää myös EU:n finanssipoliittisen kapasiteetin laajamittaista hyödyntämistä. Antroposeenin ajan uusiin, pahimmillaan eksistentiaaliin haasteisiin⁵ on varauduttava nyt.

Viitteet

- 1) MMT:n pohjalta tehdyistä politiikkasuosituksista tunnetuimpia ovat koordinoitujen työtkuuhjelmat, jotka tähtäävät täystyöllisyyden ja hintavakauden yhte-aikaiseen ylläpitämiseen.
- 2) Le Penin toteamus on tulkinnanvarainen (Le Pen 2021). Aiemmin Le Pen on ilmoittanut pyrkivänsä palauttamaan Ranskan ”rahapoliittisen, lainsäädännöllisen, alueellisen ja taloudellisen suvereniteetin” (Barbière 2017).

- 3) Tanska oli vapautunut vieraassa valuutassa otetusta velasta vuonna 2017 ensimmäistä kertaa oletettavasti sitten vuoden 1834 (Martin 2017).
- 4) Uusperustuslaillisuudesta ks. esim. Gill 2003, 116–142.
- 5) Antroposeeni eli ihmisen aikakausi on lukuisten tutkijoiden mukaan nykyinen, ihmisen toiminnan käynnistämä geologinen epookki. Aikakautta leimaavat esimerkiksi globaalit ilmastonmuutokset ja kuudennen joukkosukupuuton kaltaiset eksistentiaaliset, selviytymistä uhkaavat riskit.

Lähteet

- Barbière, Cécile. 2017. Les candidats français s'affrontent sur le projet européen. *EURACTIV*, 6.2.2017. <https://www.euractiv.fr/section/elections/news/les-candidates-francais-saffrontent-sur-le-projet-europeen/> [Luettu 31.3.2021]
- Eurostat. 2020. Structure of government debt. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Structure_of_government_debt#Breakdown_by_currency_of_issuance. <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>, © European Union, 1995–today. [Luettu 18.3.2021]
- Gill, Stephen. 2003. *Power and resistance in the new world order*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Kotilainen, Konsta. 2021. A cosmopolitan reading of Modern Monetary Theory. *Global Society*. <https://doi.org/10.1080/13600826.2021.1898343>
- Lapavistas, Costas. 2018. *The left case against the EU*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Le Pen, Marine. 2021. «Ayons des idées claires et du bon sens sur la dette». La tribune de Marine Le Pen. *L'Opinion*, 21.2.2021. <https://www.lopinion.fr/edition/politique/ayons-idees-claires-bon-sens-dette-tribune-marine-lepen-237103> [Luettu 31.3.2021]
- Martin, Will. 2017. Denmark's government now has no foreign currency debt — for the first time in 183 years. *Business Insider*, 20.3.2017. <https://www.businessinsider.com/denmark-central-bank-says-country-has-no-foreign-debt-2017-3?r=US&IR=T> [Luettu 31.3.2021]

- Mitchell, William ja Fazi, Thomas. 2017. *Reclaiming the state: A progressive vision of sovereignty for a post-neoliberal world*. London: Pluto Press.
- Mitchell, William ja Fazi, Thomas. 2018. The EU cannot be democratised – here’s why. *Brave New Europe*, 8.2.2018.
<https://braveneweuropa.com/thomas-fazi-and-william-mitchell-the-eu-cannot-be-democratised-heres-why> [Luettu 18.3.2021]
- Mitchell, William ja Fazi, Thomas. 2019. For MMT. *Tribune*, 5.6.2021.
<https://tribunemag.co.uk/2019/06/for-mmt> [Luettu 18.3.2021]
- Streeck, Wolfgang. 2014. Small-state nostalgia? The currency union, Germany, and Europe: A reply to Jürgen Habermas. *Constellations*, 21:2, 213–221.
<https://doi.org/10.1111/1467-8675.12083>
- Valentini, Laura. 2014. No global demos, no global democracy? A systematization and critique. *Perspectives on Politics*, 12:4, 789–807.
<https://doi.org/10.1017/S1537592714002138>
- Vallée, Shahin. 2020. With its recovery deal, is the EU finally starting to act like a unifying force? *The Guardian*, 22.7.2020.
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/jul/22/recovery-deal-eu-unifying-economic-boost-integration> [Luettu 18.3.2021]
- Varoufakis, Yanis. 2020. The EU coronavirus fund will take Europe another step towards disintegration. *The Guardian*, 24.7.2020.
<https://www.theguardian.com/world/commentisfree/2020/jul/24/eu-coronavirus-fund-europe-recovery-package> [Luettu 18.3.2021]
- Wolkenstein, Fabio. 2018. Demoiocracy, transnational partisanship and the EU. *Journal of Common Market Studies*, 56:2, 284–299.
<https://doi.org/10.1111/jcms.12590>